

Hirvikoiran kanssa tunturissa

Kirjoittanut: Harri Matikainen

Hirvi jahti haukkuvalla hirvikoiralla on pääsääntöisesti ollut Metsä-Suomessa yleisempää kuin esimerkiksi Lapissa. Ehkä tiheämmät hirvikannat eteläisemmässä Suomessa ovat edesauttaneet hirvikoirien yleistymistä ja niiden käyttöä seuruejähdistäkin.

Nyky-Suomessa on erittäin laaja metsäautotieverkosto. Voidaan melkein sanoa, että isompienkin metsäalueiden ympäriltä löytyy autolla ajettava tie neljältä ilmansuunnalta. Ehkä joku vielä pistona alueen sisäänkin.

Monilla jahtiporukoilla onkin tapana miehittää jahtialue erikokoisiin motteihin ja sitten muutamasta kolkasta nakataan hirvikoiria mottia purkamaan. Tarkoituksena tietenkin, että koira ottaisi hirven haukkuaan, koiramies tai joku muu hirvimies hiipisi haukulle ja ampuisi hirven seisontahaukkuaan. Mahdollinen karkko joutuisi sitten passimiesten ristituleen. Samoin motin sisässä ei haukussa olevat eläimet. Näin tapahtunut jahti on yleisin vallalla oleva, mitä olen kiertänyt maata kymmenissä hirvijahdeissa. Se on hyvä keino saada hirviä kaadetuksi, saavat koirat tehdä ominta työtään, eikä passissa värjöttelevä punanuttukaan pitkästy, kun on lupa laukaista hirvien tultua kohdalle. Sitten noustaessa kohti pohjoista, aina EU:n katolle saakka, hirvi jahti muuttuukin huomattavasti. Etelä-Lapissa, ns. Metsä-Lapissa on valtavan laajoja erämaita. Siellä jahtityyli muuttuu jo huomattavasti tästä eteläisemmän maankolkan jahdistista.

Metsä-Lapissa mies pakkaa repun, ottaa koiran tai koirat autoon ja hyvästelee vaimon sekä lapset pitkäksi aikaa. ”Saatan mie tulla jo parin viikon päästä tai voipi olla että kuukausikin mennee”. Kun jahtiin lähdetään, ei siellä vain käväistä. Jo pelkästään eräkämpälle voi matka kestää päivän tai pari. Ei olekaan tieverkostoa enää siihen malliin kuin etelässä. Toki erämaatkin alkavat pirstoutua tehometsätalouden jalkoihin, mutta vielä löytyy mm. Itäkairasta koneen kulkematonta erämaata viikkokausiksi astua. Miehen ja koiran.

Niissä kairoissa passimiesten välimatkat voivat olla pitkiä, eikä etelänkaltainen seuruejahti lyö leiville. Joku kaveri saattaa koiramiehellä olla ja jahdinkulku menee suurin piirtein niin, että koiramies kulkee hyväksi tietämiään hirvimaita koiran kanssa. Kun haukku alkaa, lähdetään hiipimään haukulle. Itsekseen kulkeneet kaverit koettavat tähtäillä kulkuaan mahdollisesti liikkuvan hirven eteen. Kaikkiaan jahtimuoto on enemmän mieheltä vaativaa kuin etelän jahdit. Mutta noustaanpa aivan ylös, eli Tunturi-Lappiin. Omakohtainen hirvi jahtikokemus alkoi Utsjoen tunturialueilla vuonna 2006. Alkuun liikkuvana passimiehenä, alueen paremmin tuntevien kulkiessa hirvien jäljillä lainakoirilla tai ilman koiraa.

Kun jahtialueemme koko on puolimiljoonaa hehtaaria, saa siinä kulkija ottaa toisenkin askeleen, ennen kuin löytää hirvet. Jokainen kuljettu syksy toi aluettamme tutuksi ja itsekin tuli astuttua satoja kilometrejä pitkin ja poikin jänkiä, tunturinrinteitä, jokikuruja, tunturikoivikkoja ja pajukkoja. Saalistakin alkoi kertyä omalle listalle ja mielessä alkoi itää hirvikoiran hankinta. Viimein alkusyksystä vuonna 2009 sain hankittua ns. valmiin koiran ystävien avustuksella. Olin pari vuotta päässyt seuraamaan hirvikoirajahtia täällä Utsjoella erään kaverini koiralla, kunnes koira joutui poromiehen luodin eteen ilmeisen syyttömänä.

Huomasin kuitenkin, että hirvikoiran käyttäminen on mahdollista, mutta vaatii koiramieheltäkin melkoista sitkeyttä. Nyt ensimmäisen oman koiran kanssa käydyn syksyn jälkeen voinen hieman valaista koirajahtia tunturien liepeillä hieman tarkemmin. Koirien rotuihin emme tässä paneudu, vaan jokainen voinee keskuudessaan miettiä, minkälainen koira mihinkin maastoon olisi sopivin.

Haku, löytöhaikku, karkko, pysäytys, seisontahaikku ja kaato

Noin helposti se on kirjoitettu tuohon väliotsikkoon. Mutta ennen kuin mennään jahtitapahtumaan, palautetaan tämän jahtialueen maantieteelliset faktat mieliimme.

Utsjoelle tulee yksi ainoa tie etelästä. Inarista lähtevä Kaamasentie muuttuu kunnanrajalla Petsikontieksi ja sieltä alkaa myös jahtialueemme. Tuo yksi tie kulkee Kevon kautta tuntureiden välistä kylälle ja jakaantuu ennen Tenoa Karigasniementieksi ja Nuorgamintieksi.

Kun etelään päin mennään jahtiin, niin autolla ajettavia sivuteitä on ainoastaan Skalluvaaraan menevä tie. Lisäksi on muutamia pistoja ihmisten taloille, joita emme tietenkään jahdissa voi käyttää. Kun kylältä lähdetään Karigasniemelle, ei noita tiepistojakaan ole julkisessa käytössä lainkaan. Muutenkin päätie kulkee aivan tuntureiden ja joen välissä, joten jahti siirtyy aina kohti tunturia. Nuorgamiin mentäessä pistoja on Ailiggaalle, Njallavaaran ja Pulmankijärvelle menevät tiet, joista vain jälkimmäinen on sallittu yleiselle liikenteelle. Nuorgamintielläkin tunturit aukeavat lähes heti tieltä noustaessa.

Niinpä ennen hirvikoiria jahtiin lähdetessä nousitiin yleensä aina tunturiin ja sieltä alettiin hakea hirvien syönnöspaikkoja kiikaroiden jänkien reunamia, pajukoita ja muita sopivia paikkoja. Alempana olevien tunturikoivikkojen ja tiheikköjen liepeillä asuvia hirviä ei tietenkään havainnut vasta sitten kun rytinä alkoi tai ensilumeen ilmestyi pakenevat jäljet.

Jokilaaksosta noustaessa tulee vastaan tuntureita, joiden päällä ei kasva kuin variksenmarjaa ja nekin kyykyssä. Tuntureiden välissä on jänkiä, joissa kasvaa pajukkoa ja vaivaiskoivuja. Pieniä katajikkoja löytyy myöskin. Muutamat Tenoon laskevat jokikurut ovat paikoittain lähes läpikävelemättömiä ja erinomaisia hirvien piilopaikkoja. On vettä ja ravintoa äärellään. Eli sellaista jahtimaastoa noin yleisesti ottaen. Ennen koiran hankkimista käytin vuosia alkukauden jahdissa menestyksekkäästi houkuttelua äänen avulla. Useimmat hirvet sain houkuteltua ampumaetäisyydelle jahdin ensimmäisten päivien aikana. Mutta kun syksy 2009 alkoi jahdin suhteen, minulla oli mahdollisuus löysätä oma hirvikoirani hakemaan ja haukkumaan. Oli tietenkin selvää, että suurta tietoa hirvien käyttäytymisestä koiralla ei ollut kovinkaan paljoa. Ne muutamat lainakoiralle ampumani hirvet löytyivät yleensä sieltä ryteikköistä, joista koira ne kuljetti tuntureiden yli sitten sopivassa paikassa odottavan passimiehen eteen. Yleensä Tenonlaaksosta haukkua tarttunut hirvi suuntasi heti matkansa kohti Kevoa ja saattoi kulkea pitkänkin matkan välittämättä koirasta tuon taivaallista.

Kun lähes kaikki hirvemme tulevat Norjasta, pitävät joitain päiviä ruokakekkereitä jokilaaksossa ja lähtevät sitten omia aikojaan talvehtimisalueilleen, niin sitä käytäntöä hieman nopeutettuna ne pitivät yllä koirankin edessä. Näin todellakin kävi monen hirven kanssa alkusyksystä omalla koirallani. Hirvi löytyi jokilaaksosta, antoi haukkua tunnin, kaksi vyöryen kenties hissukseen eteenpäin tai pysähtyen lähes kulkemattomaan ryteikköön, jokikuruhiin (jonne ei kukaan täysjärkinen ammu hirveä) kuuntelemaan räyhäystä. Tuntureiden rinteillä käy tuuli aivan tyyninäkin päivinä. Ja se tuuli vielä pyörii inhottavasti vieden ihmisenhajua puhtaassa erämaassa asuneiden ja syntyneiden hirvien herkkiin aistimiin. Sillä seurauksella, että neljä jalkaa alkaa sotkea jänkää melkoisella vauhdilla. Ja kauas, yli paljaiden tunturilakien johonkin turvalliseen jokikuruun. Sinne, mistä eivät kännykän signaalit enää kanna, minne ihmispolon töpöjalat tahdo jaksaa mennä. Tällöin koiramies saa lähteä kotiin ja seuralla sohvalta käsin milloin koira suvaitsee tulla pois. Joskus on käynyt jopa niin, että hirvikin on muuttanut mielensä ja lähtenyt takaisin jokilaaksoon. Mutta yleensä se tänä syksynä kävi niin, että vasta pimeys laittoi koirani lopettamaan kaukana tunturien takana räyhäämisen ja sain kumppanin autoon.

Silloin kun vähiä kännykän kenttiä sai kiinni, pystyi koiralle soittamaan. Sieltä kuului haukkua ja rytinä milloin enemmän ja milloin vähemmän. Olemassaolosta siellä kiisteltiin ja koira lienee odottanut, milloin se isäntä tulee ja ampuu. Kun parhaimmillaan (lue pahimmillaan) koira kulki 100 km hirven kanssa, oli järkevin istuskella kotosalla ja odottaa signaalin voimistumista merkinä koiran saapumisesta kuuluvuusalueelle. Syksyn jatkuessa opimme tietämään hirvien käyttäytymisestä lisää tämän koiran haukulla. Tiesimme milloin hirvi lähtee avotunturin yli, milloin se jää jokilaaksoon tai kääntyy kohti Kevoa. Alkoi tulla kaatoja nättien haukkujen myötä. Koirakin lienee oppinut tuntumaan aluetta, sillä monet löydöt tulivat koiran juostua

suoraan alueeseen, mistä aiemminkin oli hirvi löytynyt. Tässä kyläpinnassa on tietyt kulkupaikat hirvillä ja samoin myös ruokailu ja yöpymispaikat niin ikään. Tiesimme myös laittaa passimiehiä oletetuille kulkureiteille, jolloin saimme myös karkkoja kotiin eli pakkaseen. Myös siirtyvää haukkua saimme hyödynnettyä tekniikan lisääntyessä pienen porukkamme keskuudessa. Tuli muutama Tracker Hunter käyttäjäkapula lisää ja kokeilinpa myös Garmin Astroa hyvällä menestyksellä koirani kaulassa. Mutta oppi koirakin pitämään haukuttavasta parempaa huolta. Alkoi haukkutunnit pidentyä ja hirvet toppasivat ensimmäiseen suotuisaan paikkaan. Koira sai intoa kaadoista ja sai lisämahdollisuuksia toisten porukoiden tahtoessa myös jahtiin koirani kanssa.

Noista kaadoista sen verran, että tunturijahti on myös kaadon jälkeen monesti miestä vaativaa. Usein hirvi kaadetaan paikkaan, johon ei pääse kuin miespelillä. Eivät ne avotunturiin pysähdy, eivät siellä kaadukaan. Yleensä se on niin, että tiestäkin on matkaa kilometrimittarilla mitattavaksi asti. On ryteikkö, pounikko, jänkkää, kivirakkaa, jokikuria edessä ennen kuin hirvi on autolla. Joissain tapauksissa on päästy mönkijällä tai kelkalla hirven luokse ja silloinhan se on yhtä juhlaa. Kun aina lopulta edessä on alamäki autolle tultaessa.

Ilmasto ja kelit

Palatakseni vielä hirvijahdin vaikeuksiin tunturialueella, tullaan ensimmäiseksi keliolosuhteisiin. Hyvin monena vuonna on Utsjoella satanut ensilumen hirvijahdin alkuun. Nykyisinkin satelee, mutta usein sulaa pois. Pakkasia kuitenkin pitelee heti lokakuusta lähtien ja keli muuttuu vaativaksi koirantassuille sekä jahdissa haukulle mentäessä. Jänkä ja sen kaikki maasto-olomuodot muuttuvat ratiseviksi, narskuviksi, rouskuviksi eli kovasti ääntä pitäväksi. Jäinen jänkä saattaa leikata koirankäpälät pahaan kuntoon. Jäinen maasto tekee tepposia hirville, koiralle ja miehelle liukkauden myötä. On siellä keräilty toisenkin kerran lapasia pitkin jänkiä, kun issee on viskanna.

Tänä syksynä mm. meille tuli lunta heti kauden alkupuolella kivasti. Oli hyviä suojasäitä ja haukulle pääsi näitisti. Mutta sitten kurahti helleaalto, vei lumet ja jätti jäisen jängän. Piti pitkiä, hentoja pakkasia, mutta lunta tarjosi vasta lokakuun lopulla pikkaisen. Tuli siinä joku viikko hyviä jahtikelejä, mutta Tenon jäät sen verran pahaksi, etteivät hirvet tulleekaan yli. Kun entiset oli ammuttu tai hätistelty yhettömiin, jouduimme pitämään luppoa jahdistista. Joku kerta käytiin kunnanrajalla Petsikon lähellä etsimässä hirviä ja joitain löytyikin. Alkoi myös kaamosaika ja jahtipäivät lyhenivät hirvenaskelin. Kunnes joulukuun alkupuolella alkoi pakastua paremmin ja Tenokin kuroutui umpeen. Jo koveneva talvi laittoi hirvet liikkeelle Norjasta ja jälleen pääsimme koiran kanssa mielitöihin. Kun luntakin sateli sopivasti, niin haukkuja löytyi ja kaatojakin taas. Vielä ennen joulua kokeilimme jahtia, vaikka päivänvalo oli sen pari tuntia, pakkaset kireitä, mutta narskuvasta kelistä huolimatta haukut kestivät pitkään ja kaatoja saimme koiran listalle joitain. Kovassa pakkasessa tuntui siltä, etteivät hirvetkään tahtoneet lähteä liikkeelle, vaan löytöhoukun jälkeen pieni siirtymä ja sitten seisontahaukkua tuntikausia. Pitkät haukut siksi, sillä vaikka haukulle menijöillä oli karvakengät jaloissaan, narskuva keli hidasti hiipimistä. Mutta kaikkiaan pääsin kunnolla sisään koiran kanssa hirvijahdissa tunturimaisemissa. Kokemuksena miellyttävä, mutta vaativa, niin koiralle kuin isännällekin. Mutta eipä palanut polttoainetta ajellessa koiran ja hirvien eteen kuin kerran. Jospa sen kerronkin tähän loppuun esimerkiksi jahdistamme.

Skalluvaaran hirvi

Väsytti. Edellisenä iltana pidimme pientä välikauden peijaista. Mutta osaltaan väsymys oli kertymistä pitkistä jahtipäivistä, kymmenien kilometrien kävelystä ja vähistä unista.

Petteri kävi koiran ja kerroin, että soittaa jos löytyy hirvi. Tahtoisin vielä nukkua.

Joku polkka tai mikäseoli alkoi rääkyä puhelimestani juuri kun sain itseni rem uneen. Vai liekö ollut ram uni, kun kuitenkin illalla pari rammia tuli otettua.

”Täällä on Skalluvaaran tienvarressa Tiki hirvenjäljillä, alahan tulla”. No niinpä tietenkin, mitäpä muutakaan. Ei siinä auttanut kun tempoa lumipuku päälle, kengät jalkaan ja turauttaa auto tulille. Kun ikkunaan

puhalsin, niin jäät sulivat sisäpuolelta heti. Ehkä otin, ehkä en, voisin sanoa vallesmannille. Yskänlääkkeestä ne huurut alkometerin tulisivat, niin päätin puolustukseksi kertoa.

En minä kännissä ollut, mutta täytyy myöntää että paras terävyys oli vielä jälkimmäisessä vaunussa. Mutta kun pääsin yleiselle tielle, alkoi terävyys olla tasollani ja kontrastit pelasivat täysillä. Siis pelkkää väsymystä sittenkin. Ajoin Skalluun päin ja siellä Petteri odotteli. Mietimme sotasuunnitelmaa kun haukku rävähti varsin läheltä. Eipä kestänyt kuin sen hetken ja hirvi paineli koira kannoillaan kohti etelää. Hirvellä oli tieto meistä. Kolmisen kilometriä mentyään, alkoi pysähdellä ja kuulumme myötätuulen mukana haukkua koko ajan vain tiivistyen. Jaaha. Joka puolelta kaukana ja lisäksi tunturien kainalossa, jyrkkien rinteiden takana. Mutta kerran jahtiin on lähdetty, niin tämä peli katsotaan loppuun saakka. Ajoin autolla Kevon ohi ja Puksalanjärven kohdalta läksin kiipeämään helv... eikun mielettömän jyrkkää rinnettä ylös. Näin kyllä että matkaa koiraan on vajaat 700 metriä, mutta liki tunnin siinä pusersin hikeä. Ei sinne nyt ihan paraatimarsillakaan voinut mennä, joten välillä oli kuunneltava ja huokaistava. Haukku pysyi paikallaan jyrkän rinteiden suojassa, pienen joen notkossa. Otollinen paikka hirvelle, mutta mitenäs tuonne ihminen. Petteri nousi alempaan haukkua kohti ja näin hänen etenemisen omalta kännykältä. Kun itse pääsin ylös jängänreunaan, päätin jäädä sopivaan kohtaan passiin. Jyrkkää rinnettä hirvi tuskin nousisi, joten sille jäi tulla minulle, jos se Petteristä ottaisi vainun.

Sain aikani tasautella henkosia ja olin valmiina kuin partiopoika. läks sellainen, mutta suurin piirtein vielä järjissäni. Petteri oli vajaan kahdensadan metrin päässä hirvestä kun haukku loppui. Sitten näkyi kuinka koiran vana piirtyy suoraan siitä jyrkästä kohdasta ylös. Meni se sittenkin siitä. Jäin paikoilleni ja Petteri kääntyi vastaan. Pääsi vielä kerran näkemään hirven, mutta rasahti läpi jääkomon ja sitä ei tunturihirvikään kuuntele. Niinpä suunta ensin pari kilometriä itään ja sieltä käänö etelää kohti.

Ei ei muuta kuin alas autolle ja miettimään miten saisimme koiran pois. Emme enää luottaneet, että hirvi kääntyisi sopivaan suuntaan. Kun olin autolla, Petteri soitti, että leikattu polvi vääntyi rakassa ja kyyti olisi poikaa. Olihan meillä kelkka kärryssä, joten ryhdyin sitä irrottelemaan. Samalla tuli eräs hirvimies siihen mönkijällään. Oli kuullut haukun pihaansa ja tahtoi kuulla onko eläin nutullaan.

”Ei siellä ole kuin Petteri nutullaan. Voitko käydä äijän pois tunturista, niin pääsisin kenties jotenkin koiran eteen, jos se tulisi lähelle tietä” kyselin. Näin sovittiin ja läksin autolla ajamaan kohti Kenesjärveä. Seurasin koiran liikkeitä ja näyttipä siltä, että kääntyisi sittenkin vielä tulemaan kohti. Välillä oli pitkiä seisontahaukkuja sitten taas lähdettiin. Ei kovaa, vaan sellaista vyörymistä.

Tsuumailin siinä tiellä sopivaa kohtaa, jossa ottaisin kulkijat vastaan. Ja Kenestuvilta läksi ikaikainen postipolku Utsjoelle. Sitä myöten läksin nousemaan uudelleen ylös ja seurailin koiran suuntaa. Enää ei olisi kaukana, sillä tokihan koko ajan kuulin haukun. Jäin pienen jängänreunaan odottamaan ja jälleen eläimet liikkuvat. Koiraan oli matkaa enää 174 metriä kun haukku alkoi. En liikkuisi mihinkään, sillä tästä sen on tultava. Haukku loppui ja suunta kohti minua. Tuleeko yhteydenotolle, vai onko hirvi edessä. Oksat rakahtelivat, joten hirvi on edessä. Iltapäivä oli pitkällä ja melkoisen pimeää oli. Punainen piste näkyi kiikarin keskellä, joten antaa tulla vaan.

Sieltä se hirvi käveli kaikessa rauhassa, koiran kulkiessa selkeästi takana. Matkaa oli enää 15 metriä kun pääsin mäntyjen välistä ampumaan. Eläin rumahteli puita vasten ja Tiki alkoi mielettömän haukun. Kampesi hirven päälle, kun se jysähti jänkään. Karvaa alkoi lentää kuin partureiden piirinmestaruuskisoissa. Ehkei aivan samalla staililla, mutta kyllä nykyäänkin näkee samanlaisia pälvikaljuja ja muita töyhtöhyppyjä tuolla maalikulmissa. Joten näin onnellisesti se jahtipäivä päättyi ja tuli vain mieleeni vanha vitsi, josta kerron vain se lopun.

”Olipa hyvä että lähettiin”